

DOI: 10.33270/05267303.27
УДК 351.75

ФАЦЕВИЧ Олександр

заступник Голови Національної поліції України – керівник патрульної поліції
03048, вул. Федора Ернста, 3, м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9559-7865>

Адміністративно-правова природа поліцейської (спеціальної) операції: теоретичні підходи та наукові дискусії

Анотація. У статті досліджено теоретико-методологічні засади та сучасний стан правового регулювання поліцейських операцій у контексті розвитку науки адміністративного права. Констатовано, що в доктрині домінує загальний підхід до оперування терміном «спеціальні операції», натомість специфічна категорія саме «поліцейська (спеціальна) операція» залишається поза межами системного правового осмислення. Акцентовано на необхідності кардинального оновлення доктринального визначення і теоретичного наповнення цієї категорії з огляду на новітні безпекові виклики та практику діяльності Національної поліції України. У роботі проаналізовано науковий доробок щодо управлінського циклу, штабного характеру діяльності, застосування математичного моделювання, тактичного прогнозування, а також специфіки переговорних процесів і заходів негласного ініціювання. Встановлено, що наукова думка зводиться до визнання поліцейської операції не лише сукупністю силових дій, а складною інтелектуальною моделлю адміністративного реагування, що комплексно поєднує превентивні, розвідувально-пошукові та примусові заходи під егідою єдиних оперативних штабів. Застосування системно-діяльнісного та прогностично-аналітичного підходів дало змогу відобразити внутрішню структуру та багатоаспектність інструментарію публічної адміністрації. Отримані результати стали надійною теоретичною базою для вдосконалення чинного законодавства й оптимізації практичної діяльності підрозділів Національної поліції України в сучасних умовах. Сформульовано висновки про об'єктивну потребу подальшої нормативної детермінації управлінських алгоритмів, удосконалення міжвідомчої координації сил правопорядку та розроблення сценаріїв реагування на критичні точки протистояння задля ефективного забезпечення публічної безпеки та порядку.

Ключові слова: поліцейська операція; спеціальна операція; управління; Національна поліція України; оперативний штаб; превентивні заходи; тактичне прогнозування; переговорний процес; оперативно-розшукова діяльність; органи правопорядку.

Історія статті:

Отримано: 06.07.2026
Прийнято: 31.08.2026
Опубліковано: 01.10.2026

Рекомендоване посилання:

Фацевич О. Адміністративно-правова природа поліцейської (спеціальної) операції: теоретичні підходи та наукові дискусії. *Наука і правоохорона*. 2026. Вип. 3 (73). С. 275–283. DOI: 10.33270/05267303.27

*Відповідальний автор

© Фацевич О., 2026. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Вступ

Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку. Відповідно до законодавства, основними завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони прав і свобод людини й інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання допомоги особам, які її потребують. Водночас ефективність реалізації цих завдань у кризових ситуаціях безпосередньо залежить від якості організації спеціальних заходів.

У сучасній адміністративно-правовій науці, попри значний інтерес до проблематики силових заходів, зберігається тенденція до використання узагальненого терміна «спеціальні операції», натомість категорія «поліцейська (спеціальна) операція» як специфічний об'єкт правового регулювання досі залишається поза межами системного теоретичного осмислення. Динаміка безпекового середовища та специфіка виконання оперативно-бойових завдань в умовах воєнного стану актуалізують необхідність чіткого розмежування повноважень, удосконалення управлінських алгоритмів і міжвідомчої координації сил правопорядку. Наукова новизна дослідження полягає в необхідності кардинального оновлення доктринального визначення і теоретичного наповнення категорії «поліцейська (спеціальна) операція» крізь призму сучасних безпекових викликів та практичної діяльності Національної поліції України.

Мета статті полягає в здійсненні ґрунтовного аналізу наукового доробку щодо сутності поліцейських операцій та обґрунтуванні необхідності оновлення їхнього доктринального визначення в сучасній науці адміністративного права. Для досягнення мети сформульовано такі завдання: проаналізувати та систематизувати сучасні наукові підходи й погляди дослідників на правову природу, управління, тактико-спеціальне забезпечення спеціальних і поліцейських операцій; виявити доктринальні прогалини в наявному понятійно-категоріальному апараті й довести об'єктивну потребу в теоретичному наповненні категорії «поліцейська (спеціальна) операція», з огляду на сучасні безпекові виклики і практику діяльності Національної поліції України.

Матеріали та методи

У дослідженні використано комплекс загальнонаукових і спеціально-наукових методів, зокрема системно-структурний і системно-діяльнісний підходи – для вивчення поліцейської операції як цілісної правової системи, а також формально-логічний метод і метод аналізу наукових джерел – для узагальнення теоретичних підходів й оновлення понятійно-категоріального апарату.

Результати й обговорення

Аналіз наукового доробку вчених засвідчує, що проблематика організації та проведення спеціальних операцій посідає важливе місце в сучасних дослідженнях діяльності правоохоронних органів і сил безпеки. Водночас відповідний науковий масив залишається фрагментарним: предметом дослідження переважно є окремі організаційні, управлінські, тактичні, безпекові та функціональні аспекти спеціальних операцій, натомість їх комплексну адміністративно-правову характеристику розроблено недостатньо. У новітніх працях простежується поступовий перехід від узагальненої категорії «спеціальна операція» до використання конкретніших понять «правоохоронна спеціальна операція», «поліцейська операція» та «спеціальна поліцейська операція» (Pistriak, & Martynov, 2023; Borovyk, & Tsisar, 2024; Polovnikov, & Khalimon, 2025).

У роботах останніх років помітним є прагнення визначити місце операцій у системі публічного управління та правоохоронної діяльності. Зокрема, С. Дерев'янкін й А. Бурангулов (2024) розглядають управління проведенням спеціальних операцій як специфічний різновид державного управління (Derevyankin, & Burangulov, 2023, p. 273-277). Такий підхід створює теоретичні передумови для дослідження спеціальної операції не лише як сукупності тактичних заходів, а й як особливої організаційно-правової форми діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Схожий напрям формується і в сучасних дослідженнях нормативно-правового регулювання операцій у діяльності правоохоронних органів, де акцентують на значенні юридичних підстав їх проведення, визначенні правового статусу учасників, компетенції відповідних органів і нормативному закріпленні порядку здійснення спільних дій (Polovnikov, & Khalimon, 2025, p. 150-180).

Посилену увагу в науковій літературі спрямовують на формалізацію та оптимізацію дій правоохоронців під час проведення спеціальних операцій. А. Суботін та О. Мірошко (2007) обґрунтовують, що математичне моделювання може бути використано як основу методики тактичних розрахунків для сил МВС України (Subotin, & Miroshko, 2007, p. 138-143). Сучасний напрям розвитку відповідних підходів простежується в дослідженні С. Кернера та М. Сталлера (2021), які розглядають підготовку поліцейських і військових сил спеціальних операцій із системної позиції, акцентуючи на використанні та трансформації даних і знань для вдосконалення підготовки й діяльності спеціальних підрозділів (Koerner, & Staller, 2021, p. 29-42). Це надає можливість розглядати спеціальну операцію як складний керований процес, ефективність якого залежить від належного інформаційно-аналітичного забезпечення, підготовки персоналу й обґрунтованості управлінських рішень.

Важливим внеском у розуміння динаміки спеціальних операцій є дослідження В. Колянди (2019), присвячене визначенню впливу ефекту раптовості на ефективність виконання завдань під час спеціальної операції зі знешкодження незаконних збройних формувань (Kolyanda, 2019, р. 34-41). Результати цього дослідження демонструють залежність ефективності спеціальної операції від належної організації дій, вибору моменту їх здійснення та врахування комплексу чинників оперативної обстановки.

Проблематику безпеки безпосередніх виконавців спеціальних операцій висвітлено в праці Г. Турчанікової (2025), де акцентовано на забезпеченні особистої безпеки поліцейських (Turchanikova, 2025, р. 1482-1490). Водночас у зарубіжній літературі відповідну проблематику розглядають через дослідження організації та функціонування спеціалізованих поліцейських тактичних підрозділів. Зокрема, М. Арнатт та М. Беєрлайн (2014) на основі емпіричного дослідження спеціальних поліцейських команд зауважують про особливості характеристики їхніх керівників і членів, зумовлені необхідністю виконання завдань у складних ситуаціях із підвищеним рівнем загрози (Arnatt, & Beyerlein, 2014, р. 438-453). Це дає змогу розглядати кадровий та безпековий компоненти як невіддільні складові організаційного забезпечення спеціальних поліцейських операцій.

Важливе значення для формування понятійного апарату досліджуваної проблематики має робота П. Пістряка та І. Мартинова (2023), у якій виокремлено категорію «правоохоронна спеціальна операція» та досліджено особливості застосування зброї під час її проведення (Pistriak, & Martynov, 2023, р. 69-78). Такий підхід засвідчує поступову конкретизацію загального поняття спеціальної операції залежно від суб'єкта, мети та характеру виконуваних завдань. Водночас категорії «правоохоронна спеціальна операція» та «спеціальна поліцейська операція» не можна розглядати як цілком тотожні, оскільки перша охоплює ширше коло суб'єктів правоохоронної діяльності, натомість друга безпосередньо пов'язана з реалізацією повноважень органами та підрозділами Національної поліції України. Показово, що в новітніх дослідженнях уже безпосередньо порушено питання щодо сутності поняття поліцейської операції та характерних ознак спеціальної поліцейської операції (Borovyuk, & Tsisar, 2024, р. 206–209).

Окремі складові спеціальних операцій, зокрема професійна підготовка та діяльність перемовників, досліджують А. Бурангулов і Н. Домброван (2024, р. 9-15). Відповідна наукова позиція розширює розуміння змісту спеціальної операції, оскільки демонструє, що вона не зводиться виключно до застосування фізичної сили, спеціальних засобів або зброї, а може охоплювати комунікативні, психологічні, інформаційні,

організаційні та превентивні заходи. Це засвідчує комплексний характер поліцейської (спеціальної) операції та необхідність її дослідження не лише з тактичних, а й з адміністративно-правових позицій.

Важливим напрямом наукового осмислення досліджуваної проблематики є формування відповідного понятійно-категоріального апарату. В. Ситник (2014) аналізує визначення спеціальної операції в теорії правничих наук, намагаючись сформувати універсальні підходи до її розуміння (Sytnik, 2014, р. 403-408). Питання систематизації відповідних знань порушує В. Крикун (2009), який обґрунтовує необхідність визначення єдиних критеріїв класифікації спеціальних операцій (Крыкун, 2009, р. 212-219). У сучасній літературі цей напрям отримує подальший розвиток шляхом дослідження співвідношення понять «операція» та «спеціальна операція», їх нормативного змісту та місця серед форм діяльності правоохоронних органів (Polovnikov, & Khalimon, 2025, р. 150-180).

Аналіз робіт М. Смоліної (2013) та Н. Маньковського (2016) водночас підтверджує збереження загального підходу до дослідження спеціальних операцій: автори детально розглядають їх мету, завдання і функції або особливості протидії злочинності організованих груп (Smolina, 2013, р. 104-110; Mankovsky, 2016, р. 253-256), однак не зосереджуються на комплексному адміністративно-правовому визначенні саме поліцейської (спеціальної) операції. Отже, наявність значного масиву досліджень спеціальних і правоохоронних операцій не усуває потреби у формуванні спеціальної адміністративно-правової концепції поліцейської операції.

Масив джерел присвячено безпековому аспекту, який має безпосереднє значення для адміністративно-правового регулювання відповідної діяльності. В. Котова (2019) акцентує на необхідності реформування правових процедур й організаційної складової забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання. Авторка акцентує на браку належно сформованого механізму реалізації відповідних заходів безпеки, що зумовлює необхідність удосконалення законодавства й організаційно-правових засад правоохоронної діяльності (Kotova, 2019, р. 40-41).

Отже, сучасний стан наукової розробленості проблематики характеризується поступовим переходом від дослідження спеціальної операції як універсальної організаційно-тактичної категорії до виокремлення її правоохоронного та власне поліцейського різновидів (Pistriak, & Martynov, 2023; Borovyuk, & Tsisar, 2024; Polovnikov, & Khalimon, 2025). Водночас наявні наукові праці переважно висвітлюють окремі тактичні, організаційні, управлінські, кадрові або безпекові аспекти відповідної діяльності (Kolyanda, 2019; Turchanikova, 2025; Burangulov, & Dombrovan, 2024; Arnatt, & Beyerlein, 2014). Тому перспективним напрямом подальших досліджень залишається комплексне визначення адміністративно-правової природи

поліцейської (спеціальної) операції, встановлення її поняття та ознак, мети, принципів, суб'єктного складу, юридичних підстав, порядку введення та припинення, меж компетенції залучених суб'єктів, а також визначення її місця серед інших адміністративно-правових форм діяльності Національної поліції України.

Важливу групу наукових джерел становлять праці, присвячені взаємодії та координації правоохоронних органів, що набуває особливого значення під час проведення масштабних поліцейських операцій. Сучасна правоохоронна діяльність засвідчує необхідність об'єднання організаційних, інформаційних, кадрових і технічних ресурсів різних суб'єктів, передусім у випадках, коли характер безпекової загрози виходить за межі компетенції або територіальної юрисдикції одного органу. Ф. Лем'є (2018) досліджує поліцейське співробітництво між різними юрисдикціями та акцентує на формуванні складної системи взаємодії правоохоронних і розвідувальних органів, що функціонує на різних територіальних рівнях та ґрунтується на різноманітних організаційних і правових механізмах. В адміністративно-правовому аспекті це дає змогу розглядати міжвідомчу взаємодію як одну з необхідних організаційних передумов ефективного проведення поліцейських операцій.

Проблематика взаємодії набуває особливого значення в умовах протидії складним, транснаціональним й організованим формам злочинності. С. Задорожна (2022), досліджуючи правове регулювання співробітництва правоохоронних органів у межах Європейського Союзу, виокремлює організаційні, нормативно-правові, технічні й інформаційні механізми такого співробітництва. Цей підхід має значення і для дослідження поліцейських операцій, оскільки їх проведення може потребувати не лише координації структурних підрозділів Національної поліції України, а й взаємодії з іншими правоохоронними органами, військовими формуваннями та суб'єктами сектору безпеки і оборони.

Організаційна взаємодія виразно виявляється під час реагування на критичні події, для локалізації яких ресурсів одного територіального органу поліції недостатньо. Дослідження міжвідомчих і міжтериторіальних моделей поліцейської співпраці демонструють можливість об'єднання ресурсів різних правоохоронних органів, створення спільних спеціалізованих оперативних підрозділів для реагування на масштабні або особливо небезпечні події (Schnobrich-Davis, & Terrill, 2016). Такий підхід засвідчує, що поліцейська операція може мати складну організаційну структуру, у межах якої важливого значення набувають питання визначення компетенції, координації дій, підпорядкування, інформаційного обміну та відповідальності залучених суб'єктів.

Поряд з організаційною взаємодією важливою передумовою проведення поліцейських операцій

є їх належне інформаційно-аналітичне забезпечення. Розшук і затримання озброєних осіб, звільнення заручників, встановлення місцезнаходження правопорушників та локалізація інших небезпечних подій передбачають постійне отримання, перевірку, систематизацію та оперативне використання інформації. У цьому контексті важливе значення має модель *intelligence-led policing*, яка передбачає використання розвідувальної та аналітичної інформації як основи для визначення пріоритетів, координації правоохоронних органів і прийняття управлінських рішень (Khalfa, & Hardyns, 2024). Тож інформаційно-аналітичний компонент доцільно розглядати як один із функціональних елементів адміністративно-правового механізму організації та проведення поліцейських операцій.

Сучасний етап розвитку поліцейської діяльності характеризується також активним впровадженням високотехнологічних засобів отримання та опрацювання інформації. Передусім ідеться про безпілотні літальні апарати. Дослідження практики їх використання поліцейськими органами демонструють, що БПЛА можуть істотно впливати на формування ситуаційної обізнаності та прийняття рішень безпосередньо під час поліцейських операцій (Lundgaard, 2023). Використання повітряного спостереження надає можливість отримувати інформацію про територію проведення операції, переміщення осіб і транспортних засобів, потенційні джерела небезпеки й інші обставини, які можуть мати значення для вибору тактики дій поліцейських.

Подальший розвиток цього напрямку пов'язаний з інтеграцією безпілотних літальних апаратів з іншими цифровими технологіями. А. Девіс і Г. Краме (2023) пропонують комплексний підхід до одночасного використання нагрудних камер, дронів і технологій штучного інтелекту, спрямований на підвищення ситуаційної обізнаності, оперативності реагування, якості збору доказової інформації та безпеки поліцейських і населення. Такий технологічний комплекс потенційно змінює традиційну модель управління поліцейською операцією, оскільки керівник отримуватиме можливість приймати рішення на підставі інформації, що надходить у режимі реального часу з різних джерел.

Показовим для українського контексту є те, що сучасні дослідження безпілотних технологій безпосередньо пов'язують їх застосування з проведенням спеціальних поліцейських операцій. Т. Шевченко, О. Лесь й О. Тарабанов (2026), досліджуючи питання візуальної ідентифікації поліцейських безпілотних літальних апаратів, констатують посилення ролі таких технологій у підтриманні публічного порядку, оперативно-розшуковій діяльності та проведенні спеціальних поліцейських операцій. Це свідчить про поступове формування технологічної складової адміністративно-правового забезпечення поліцейських

операцій, водночас зумовлює необхідність належного нормативного врегулювання меж і порядку застосування відповідних засобів.

Безпосередньо до визначення сутності поліцейської операції наближаються сучасні українські дослідження, у яких її розглядають як самостійну організаційно-тактичну категорію. М. Боровик та Є. Цісар (2024) окреслюють сутність поняття поліцейської операції, виокремлюють ознаки спеціальної поліцейської операції, її загальні та спеціальні принципи, етапи проведення, а також звертаються до використання протоколу тактичного планування МЕТТ-ТС під час затримання озброєних злочинців (Borovyk, & Tsisar, 2024, р. 206-209). Це дослідження є важливим свідченням поступового переходу української правничої та правоохоронної науки від загальної категорії «спеціальна операція» до формування спеціалізованої категорії «поліцейська операція».

Аналіз сучасної наукової літератури засвідчує, що поліцейську операцію досліджують переважно крізь призму тактики, професійної підготовки, міжвідомчої взаємодії, інформаційного забезпечення або застосування спеціальних технологій (Borovyk, & Tsisar, 2024; Lemieux, 2018; Schnobrich-Davis, & Terrill, 2016; Lundgaard, 2023; Davies, & Krame, 2023; Shevchenko, Les, & Tarabanov, 2026). Комплексна адміністративно-правова концепція поліцейської (спеціальної) операції залишається недостатньо сформованою. Зокрема, потребують подальшого дослідження її місце серед форм адміністративної діяльності поліції, юридичні підстави введення, суб'єктний склад, система управління та координації, територіальні й часові межі, порядок застосування поліцейських заходів, інформаційно-технічне забезпечення, а також юридичні гарантії дотримання прав і свобод людини під час її проведення.

Такий підхід дає змогу стверджувати, що поліцейську операцію слід розглядати не лише як сукупність окремих тактичних прийомів, а як складну організаційно-правову форму реалізації повноважень поліції, функціонування якої передбачає взаємозв'язок управлінських, інформаційно-аналітичних, комунікативних, тактичних і примусових елементів. У сучасних дослідженнях поліцейської діяльності дедалі поширенішим є системне бачення реагування на критичні ситуації, за якого результативність діяльності залежить не від окремого рішення чи заходу, а від узгодженого функціонування всіх компонентів відповідної системи (Zaiser, Staller, & Koerner, 2023). З адміністративно-правової позиції це дає змогу характеризувати поліцейську операцію як нормативно організований алгоритм діяльності уповноважених суб'єктів, спрямований на досягнення визначеної законом правоохоронної мети.

Застосування системно-діяльнісного підходу до формування теоретичних засад поліцейських операцій дає змогу забезпечити їх комплексне вивчення як об'єкта адміністративно-правової

науки. Поліцейська операція в такому разі постає як система взаємопов'язаних компонентів, до яких належать суб'єкти управління, безпосередні виконавці, інформаційно-аналітичне забезпечення, сили та засоби, технологічне забезпечення, комунікація, планування, прийняття рішень і механізми контролю. Важливе значення мають не лише встановлення окремих елементів операції, а й визначення характеру зв'язків між ними. Схоже системне бачення простежується в сучасних дослідженнях спеціалізованої поліцейської діяльності, де ефективність виконання складних оперативних завдань пов'язується з організаційними процедурами, професійною підготовкою, розподілом функцій та належною координацією дій (Zaiser, Staller, & Koerner, 2023; Young, Hennington, & Eggleston, 2018).

З управлінської позиції поліцейська операція характеризується необхідністю прийняття рішень у складних, динамічних і потенційно небезпечних умовах. Це зумовлює особливе значення попереднього планування, ситуаційної обізнаності, постійного оцінювання оперативної обстановки, координації залучених сил і здатності оперативного адаптувати попередньо визначений алгоритм дій до розвитку конкретної ситуації. Управлінський компонент поліцейської операції охоплює не лише формальне прийняття рішення про застосування певних сил і засобів, а безперервний цикл отримання інформації, оцінювання ризиків, визначення варіантів поведінки, реалізації обраного рішення та оцінювання його результативності. Дослідження діяльності спеціалізованих поліцейських команд підтверджують важливе значення прийняття рішень, командної взаємодії та професійних компетентностей працівників для результативності діяльності в кризових ситуаціях (Grubb et al., 2022).

У межах адміністративно-правового дослідження поліцейських операцій увагу привертає переговорний процес. Сучасна наукова література розглядає кризових і заручницьких перемовників як спеціально підготовлених поліцейських, залучених до врегулювання ситуацій, що характеризуються високим рівнем небезпеки для життя та здоров'я людей (Grubb et al., 2021, р. 195-211). Переговорна діяльність у цьому контексті не є відокремленою від загального механізму проведення операції, а становить один зі способів досягнення її мети з мінімізацією необхідності застосування фізичної сили, спеціальних засобів або вогнепальної зброї.

Важливе значення має процедурна організація переговорної діяльності. А. Грабб, С. Браун, П. Голл та Е. Боуен (2021) запропонували модель D.I.A.M.O.N.D., яка систематизує діяльність поліцейських кризових перемовників від моменту їх залучення до завершення операції та подальшого дебрифінгу (Grubb et al., 2021, р. 953-976). Такий підхід має значення і для адміністративно-правової характеристики поліцейської операції,

оскільки демонструє стадійність відповідної діяльності, функціональну спеціалізацію її учасників, необхідність організаційної узгодженості переговорної і тактичної складових. Сучасні дослідження підготовки поліцейських перемовників також підтверджують необхідність стандартизації відповідних процедур, визначення протоколів діяльності та формування спеціальних професійних компетентностей (Grubb, 2023, p. 293-324).

Отже, переговори під час поліцейської операції доцільно розглядати не лише як психологічний або комунікативний процес, а як функціонально визначений компонент організаційно-правового механізму реагування на кризову ситуацію. Його застосування безпосередньо пов'язане з оцінюванням характеру загрози, поведінки правопорушника, наявності заручників, можливості мирного врегулювання ситуації та допустимих меж застосування поліцейського примусу. Належна організація переговорного процесу є одним із засобів реалізації принципів необхідності та пропорційності під час застосування поліцейських заходів.

Важливою складовою поліцейської операції є також інформаційно-аналітична діяльність. Її значення виявляється під час розшуку та затримання озброєних осіб, встановлення їх місцезнаходження, визначення можливих маршрутів переміщення, оцінювання наявного озброєння, кількості правопорушників, потенційних об'єктів нападу й інших обставин, які впливають на прийняття управлінських і тактичних рішень. У цьому аспекті сучасна модель *intelligence-led policing* орієнтує діяльність поліції на системне використання розвідувальної та аналітичної інформації для оцінювання загроз і прийняття рішень (Khalfa, & Hardyns, 2024). Для поліцейської операції відповідний підхід означає перетворення інформації на один із ключових ресурсів управління силами та засобами.

Прогностично-аналітичний компонент поліцейської операції передбачає також попереднє моделювання можливих сценаріїв розвитку події. Предметом прогнозування можуть бути ймовірні способи протидії поліцейським, застосування правопорушниками зброї, спроби залишення заблокованої території, захоплення заручників, зміна поведінки особи внаслідок переговорів, втручання сторонніх осіб, технічні несправності й інші обставини, здатні істотно змінити оперативну обстановку. Сучасні дослідження поліцейської діяльності в умовах кризових ситуацій підтверджують значення ситуаційної обізнаності та здатності суб'єктів оперативного управління адаптувати рішення до динаміки події (Zaiser, Staller, & Koerner, 2023).

Отже, поліцейська операція як об'єкт адміністративно-правового дослідження має комплексну системну природу. Її зміст не може бути зведено виключно до застосування сили або виконання окремих тактичних прийомів. Вона

поєднує управлінську, інформаційно-аналітичну, прогностичну, комунікативно-переговорну, організаційну та примусову складові (Borovyk, & Tsisar, 2024; Young, Hennington, & Eggleston, 2018; Grubb et al., 2022; Grubb et al., 2021; Grubb, 2023). Це дає підстави розглядати поліцейську операцію як особливу комплексну форму діяльності Національної поліції, у межах якої взаємопов'язані дії різних суб'єктів здійснюють відповідно до єдиного задуму та плану, у визначених просторових і часових межах, з використанням відповідних сил, засобів та поліцейських заходів для локалізації підвищеної безпекової загрози, відновлення правопорядку та захисту прав і законних інтересів людини.

Висновки

За результатами аналізу й систематизації сучасних наукових підходів, поглядів дослідників на правову природу, управління і тактико-спеціальне забезпечення спеціальних та поліцейських операцій виявлено, що сучасна наука розглядає поліцейську операцію не як сукупність хаотичних силових дій, а як складну, динамічну інтелектуальну модель адміністративного реагування. Управлінський цикл у цій сфері ґрунтується на штабному характері діяльності, рішучості й активності дій, науковому прогнозуванню, тактичному моделюванню ризиків, а також на розгалуженій системі взаємодії (зокрема елементів тактико-правового забезпечення переговорного процесу й негласного ініціювання). Доведено, що ефективність управління в екстремальних умовах забезпечують завдяки чітким алгоритмам, загальноновидовому управлінню, мобілізаційному використанню резервів й обов'язковому прогнозуванню ймовірних сценаріїв протидії з боку правопорушників.

За результатами виявлення доктринальних прогалин у понятійно-категоріальному апараті й обґрунтування потреби в теоретичному наповненні категорії «поліцейська (спеціальна) операція» констатовано наявність суттєвої доктринальної прогалини, яка полягає в домінуванні застарілого, узагальненого підходу до оперування терміном «спеціальні операції», що не цілком відображає специфіку діяльності Національної поліції України в сучасних безпекових умовах. Доведено об'єктивну потребу в кардинальному оновленні й теоретичному наповненні категорії «поліцейська (спеціальна) операція» крізь призму сучасних викликів, міжвідомчої координації та суворой нормативної детермінації управлінських алгоритмів.

Подяки

Немає.

Фінансування

Дослідження не фінансувалося.

Конфлікт інтересів

Немає.

References

- [1] Arnatt, M.J., & Beyerlein, M.M. (2014). An empirical examination of special operations team leaders and members. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 37(2), 438-453. DOI: 10.1108/PIJPSM-06-2013-0057.
- [2] Borovyk, M.O., & Tsisar, Y.O. (2024). Tactical and Special Training of Police Officers in the Organization and Conduct of Special Operations. *Training of Law Enforcement Officers in the System of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine Under Martial Law: A Collection of Scientific Papers*, 206-209. Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs.
- [3] Burangulov, A.V., & Dombrovan N.V. (2024). Selected Aspects of the Professional Training of Negotiators and Their Role in Special Operations. *Maritime Security and Defense*, 1, 9-15. DOI: 10.32782/msd/2024.1/02
- [4] Davies, A., & Krame, G. (2023). Integrating body-worn cameras, drones, and AI: A framework for enhancing police readiness and response. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 17. Article paad083. DOI: 10.1093/police/paad083.
- [5] Derevyankin, S.L., & Burangulov A.V. (2023). Defining the Concept of Special Operations Management as a Form of Public Administration. *South Ukrainian Law Review*, 3, 273-277.
- [6] Grubb, A.R. (2023). Police hostage and crisis negotiation training: Foci, protocols, and best practice principles. In M. S. Staller, S. Koerner, & B. Zaiser (Eds.), *Police Conflict Management, Volume II* (pp. 293-324). Springer. DOI: 10.1007/978-3-031-41100-7_13
- [7] Grubb, A.R., Brown, S.J., Hall P., & Bowen, E. (2022). The More You Do, the More Comfortable You Feel: The Police Hostage and Crisis Negotiator Journey. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 37, 195-211. DOI: 10.1007/s11896-021-09486-3.
- [8] Grubb, A.R., Brown, S.J., Hall, P., & Bowen, E. (2021). From deployment to debriefing: introducing the D.I.A.M.O.N.D. model of hostage and crisis negotiation. *Police Practice and Research*, 22(1), 953-976. DOI: 10.1080/15614263.2019.1677229.
- [9] Khalfa, R., & Hardyns, W. (2024). 'Led by Intelligence': A Scoping Review on the Experimental Evaluation of Intelligence-Led Policing. *Evaluation Review*, 48(5), 797-847. DOI: 10.1177/0193841X231204588.
- [10] Koerner, S., & Staller, M.S. (2021). From Data to Knowledge: Training of Police and Military Special Operations Forces in Systemic Perspective. *Special Operations Journal*, 7 (1), 29-42. DOI: 10.1080/23296151.2021.1904571
- [11] Kolyanda, V. (2019). Determining the Impact of the Element of Surprise on Task Performance in a Special Operation to Neutralize Illegal Armed Groups. *Honor and Law*, 3(70), 34-41. DOI: 10.33405/2078-7480/2019/3/70/189894
- [12] Kotova, V.V. (2019). Special Rules for Ensuring the Safety of Persons Carrying Out Special Missions. *South Ukrainian Law Review*, (4), 37-41. DOI: 10.32850/sulj.2019.4.3.9
- [13] Krykun, V.V. (2009). On Establishing Uniform Criteria for the Classification of Special Operations. *Law Forum*, (2), 212-219.
- [14] Lemieux, F. (2018). Police Cooperation Across Jurisdictions. *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. DOI: 10.1093/acrefore/9780190264079.013.72.
- [15] Lundgaard, J.M. (2023). Reassembling operative policing: The introduction of drones in the Norwegian police. *Policing and Society*. DOI: 10.1177/14613557231184693.
- [16] Mankovsky, N.Y. (2016). The State of Academic Research on the Implementation of a Special Task to Uncover the Criminal Activities of Organized Groups. *Prykarpattia Law Review*, (1), 253-256.
- [17] Pistriak, P.V., & Martynov I.Yu. (2023). Features of the Use of Weapons During Law Enforcement Special Operations. *Collection of Scientific Papers of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series «Military and Technical Sciences»*, 2(91), 69-78. DOI: 10.32453/3.v91i2.1373
- [18] Polovnikov, V.V., & Khalimon, S.I. (2025). Legal Regulation of Operations Conducted by Law Enforcement Agencies in Ukraine. *Law & Border*, 4(2), 150-180. DOI: 10.32453/zqzrq686
- [19] Schnobrich-Davis, J., & Terrill, W. (2016). The changing landscape of policing: the Metro-LEC approach. *Police Practice and Research*, 17(1). DOI: 10.1080/15614263.2014.958084.
- [20] Shevchenko, T., Les, O., & Tarabanov, O. (2026). Visual-Recognition Signature of a Police Unmanned Aerial Vehicle. *Law and Safety*, 1. DOI: 10.32631/pb.2026.1.04.
- [21] Smolina, M.M. (2013). Special Operations of Internal Affairs Agencies: Purpose, Objectives, and Functions. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, (1), 104-110.
- [22] Subotin, A.O., & Miroshko O. P. (2007). Mathematical Modeling: The Basis for Tactical Calculations Aimed at Optimizing the Actions of Law Enforcement Forces and Resources in Special Operations. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 37, 138-143.
- [23] Sytnik, V.A. (2014). The Definition of a Special Operation in Legal Theory. *Forum of Law*, (2), 403-408.

- [24] Turchanikova, G.O. (2025). Ensuring the Personal Safety of Police Officers During Special Operations. *Society and National Interests*, 12(20), 1482-1490. DOI: 10.52058/3041-1572-2025-12(20)-1482-1490
- [25] Young, A.T., Hennington, C., & Eggleston, D. (2018). US SWAT operator experience, personality, cognitive-emotion regulation and decision-making style. *Policing: An International Journal*, 41(2), 247-261. DOI: 10.1108/PIJPSM-10-2016-0156.
- [26] Zadorozhna, S. (2022). Legal Regulation of Cooperation Among Law Enforcement Agencies Within the EU. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series «Law»*, 74. DOI: 10.24144/2307-3322.2022.74.59
- [27] Zaiser, B., Staller, M.S., & Koerner, S. (2023). STEPS – Structured Tactical Engagement Process. *Handbuch Polizeipsychologie*, 477-495. Wiesbaden: Springer. P. DOI: 10.1007/978-3-658-40118-4_24

Список використаних джерел

- [1] Arnatt M. J., Beyerlein M. M. An empirical examination of special operations team leaders and members. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*. 2014. Vol. 37, No. 2. P. 438–453. DOI: 10.1108/PIJPSM-06-2013-0057.
- [2] Боровик М. О., Цісар Є. О. Тактико-спеціальна підготовка поліцейських під час організації та проведення спеціальних операцій. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : збірник наукових праць. Харків : ХНУВС, 2024. С. 206–209.
- [3] Бурангулов А. В., Домброван Н. В. Окремі аспекти щодо професійної підготовки перемовників та їхньої ролі у проведенні спеціальних операцій. *Морська безпека та оборона*. 2024. Вип. 1. С. 9–15. DOI: 10.32782/msd/2024.1/02
- [4] Davies A., Krame G. Integrating body-worn cameras, drones, and AI: A framework for enhancing police readiness and response. *Policing: A Journal of Policy and Practice*. 2023. Vol. 17. Article paad083. DOI: 10.1093/police/paad083.
- [5] Деревянкін С. Л., Бурангулов А. В. Визначення поняття управління проведення спеціальних операцій як різновид державного управління. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 3. С. 273–277.
- [6] Grubb A. R. Police Hostage and Crisis Negotiation Training: Foci, Protocols, and Best Practice Principles. *Police Conflict Management. Volume II*. Cham : Springer, 2023. P. 293–324. DOI: 10.1007/978-3-031-41100-7_13.
- [7] Grubb A. R., Brown S. J., Hall P., Bowen E. The More You Do, the More Comfortable You Feel: The Police Hostage and Crisis Negotiator Journey. *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2022. Vol. 37. P. 195–211. DOI: 10.1007/s11896-021-09486-3.
- [8] Grubb A. R., Brown S. J., Hall P., Bowen E. From deployment to debriefing: introducing the D.I.A.M.O.N.D. model of hostage and crisis negotiation. *Police Practice and Research*. 2021. Vol. 22, № 1. P. 953–976. DOI: 10.1080/15614263.2019.1677229.
- [9] Khalfa R., Hardyns W. 'Led by Intelligence': A Scoping Review on the Experimental Evaluation of Intelligence-Led Policing. *Evaluation Review*. 2024. Vol. 48, No. 5. P. 797–847. DOI: 10.1177/0193841X231204588.
- [10] Koerner S., Staller M. S. From Data to Knowledge: Training of Police and Military Special Operations Forces in Systemic Perspective. *Special Operations Journal*. 2021. Vol. 7, № 1. P. 29–42. DOI: 10.1080/23296151.2021.1904571.
- [11] Колянда В. Визначення впливу ефекту раптовості на ефективність виконання завдань у спеціальній операції із знешкодження незаконних збройних формувань. *Честь і закон*. 2019. № 3 (70). С. 34–41. DOI: 10.33405/2078-7480/2019/3/70/189894.
- [12] Котова В. В. Спеціальні правила забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. С. 37–41. DOI: 10.32850/sulj.2019.4.3.9
- [13] Крикун В. В. Щодо визначення єдиних критеріїв класифікації спеціальних операцій. *Форум права*. 2009. № 2. С. 212–219.
- [14] Lemieux F. Police Cooperation Across Jurisdictions. *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. 2018. DOI: 10.1093/acrefore/9780190264079.013.72.
- [15] Lundgaard J. M. Reassembling operative policing: The introduction of drones in the Norwegian police. *Policing and Society*. 2023. DOI: 10.1177/14613557231184693.
- [16] Маньковський Н. Я. Стан наукової розробки виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованих груп. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 1. С. 253–256.
- [17] Пістряк П. В., Мартинов І. Ю. Особливості застосування зброї під час проведення правоохоронних спеціальних операцій. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки*. 2023. № 2 (91). С. 69–78. DOI: 10.32453/3.v91i2.1373.

- [18] Половніков В. В., Халімон С. І. Нормативно-правове регулювання проведення операцій правоохоронними органами України. *Law & Border*. 2025. Vol. 4, No. 2. С. 150–180. DOI: 10.32453/zqzrq686.
- [19] Schnobrich-Davis J., Terrill W. The changing landscape of policing: the Metro-LEC approach. *Police Practice and Research*. 2016. Vol. 17, № 1. DOI: 10.1080/15614263.2014.958084.
- [20] Shevchenko T., Les O., Tarabanov O. Visual-Recognition Signature of a Police Unmanned Aerial Vehicle. *Law and Safety*. 2026. № 1. DOI: 10.32631/pb.2026.1.04.
- [21] Смоліна М. М. Спеціальні операції органів внутрішніх справ: мета, завдання і функції. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 104–110.
- [22] Суботін А. О., Мірошко О. П. Математичне моделювання – основа методики тактичних розрахунків щодо оптимізації дій сил і засобів ОВС у спеціальних операціях. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2007. № 37. С. 138–143.
- [23] Ситник В. А. Визначення спеціальної операції в теорії правничих наук. *Форум права*. 2014. № 2. С. 403–408.
- [24] Турчанікова Г. О. Забезпечення особистої безпеки поліцейських під час виконання спеціальних операцій. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 12 (20). С. 1482–1490. DOI: 10.52058/3041-1572-2025-12(20)-1482-1490.
- [25] Young A. T., Hennington C., Eggleston D. US SWAT operator experience, personality, cognitive-emotion regulation and decision-making style. *Policing: An International Journal*. 2018. Vol. 41, № 2. P. 247–261. DOI: 10.1108/PIJPSM-10-2016-0156.
- [26] Задорожна С. Правове регулювання співробітництва правоохоронних органів в рамках ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 74. DOI: 10.24144/2307-3322.2022.74.59.
- [27] Zaiser B., Staller M. S., Koerner S. STEPS – Structured Tactical Engagement Process. *Handbuch Polizeipsychologie*. Wiesbaden : Springer, 2023. P. 477–495. DOI: 10.1007/978-3-658-40118-4_24

FATSEVYCH Oleksandr

Deputy Chief of the National Police of Ukraine – Head of the Patrol Police
03048, 3 Fedora Ernst St., Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9559-7865>

The Administrative and Legal Nature of Police (Special) Operations: Theoretical Approaches and Academic Discussions

Abstract. The article investigates the theoretical and methodological foundations and the current state of legal regulation of police operations in the context of the development of administrative law science. The current state demonstrates that despite significant researcher interest in the issues of forceful measures and crisis management, a general approach to using the term «special operations» dominates the doctrine, while the specific category of a «police (special) operation» remains outside the scope of systematic legal comprehension. The author emphasizes the need for a fundamental update of the doctrinal definition and theoretical content of this category, taking into account the latest security challenges and the practice of the National Police of Ukraine. The paper analyzes scientific achievements concerning the management cycle, staff-based nature of activities, application of mathematical modeling, tactical forecasting, as well as the specifics of negotiation processes and covert initiation measures. It is established that current scientific thought converges on recognizing a police operation not merely as a set of forceful actions, but as a complex intellectual model of administrative response that comprehensively combines preventive, intelligence-search, and coercive measures under the auspices of unified operational headquarters. The application of systemic-activity and prognostic-analytical approaches has made it possible to uncover the internal structure and multifaceted toolkit of public administration. The obtained results create a solid theoretical basis for improving current legislation and optimizing the practical activities of the units of the National Police of Ukraine in contemporary conditions. Conclusions are drawn regarding the objective need for further regulatory determination of management algorithms, improvement of interagency coordination of law enforcement forces, and the development of response scenarios for critical points of confrontation in order to effectively ensure public safety and order.

Keywords: police operation; special operation; management; National Police of Ukraine; operational headquarters; preventive measures; tactical forecasting; negotiation process; operational-search activity; law enforcement agencies.